

Oyuncakçı dükkanı. — Hebbel, güncesinin şaşırtıcı bir paragrafında, "ömrümüzün sonbaharında yaşamın büyüsunü" alıp götürün şeyin ne olduğunu sorar. "Çünkü dönüp duran bütün o alacalı kuklalarda onları harekete geçiren çarkı görürüz ve bu da yaşamın soluk kesici çeşitliliğini dümdüz bir tekdüzeliğe indirger. İp cambazlarının şarkı söylediğini, kavalcılarının kaval çaldığını, kızların su dağıttığını, arabacıların kupa arabalarını sürdüğünü gören çocuk, hepsinin sırf öyle yapmak zevkli olduğu için yapıldığını sanır; bu insanların da karınlarını doyurmak, uyumak ve uyanmak zorunda olduğunu düşünemez. Ama biz, asıl amacın farkındayızdır." Geçinmektir bu amaç ve bütün o faaliyetleri bir araç durumuna sokar, mübadele edilebilir soyut emek sürecine indirger. Şeylerin nitelikleri onların özü olmaktan çıkar ve değerlerinin rastlansal görünüşü haline gelir. "Eşdeğer biçim" bütün algıları sakatlar: Artık kendi öz-belirleniminin ışmasıyla bir "yapma sevinci" olarak yayılmayan şey gözlere de soluk görünür. Organlarımız duyusal hiçbir şeyi yalıtılmış biçimde algılamaz; ama bir rengin, bir sesin, bir devinimin orada kendisi için mi, yoksa başka bir şey için mi var olduğunu fark ederler. Sahte bir çeşitlilikten usanmış, temellükün amaçlarına uyum gösterdikleri, hatta varlıklarını da büyük ölçüde ona borçlu oldukları halde hâlâ başlı başlarına bir amaçmış gibi davranan duyusal niteliklerin aldatıcı iddialarından hayal kırıklığına kapılmışlardır ve bu yüzden her şeyi griye boyuyorlardır. Seyredilen dünyadan sıkılmak ve büyüsunün bir cila olduğunu söylemek, duyular dünyasının bir "metalaşmış-dünya" olarak kendi nesnel rolüne gösterdiği tepkidir. Şeyler, ancak temellükten arındırıldıklarında aynı anda hem renkli hem de yararlı olacaklardır: Evrensel zorlanma dünyasında bu ikisinin uzlaştırılması imkânsızdır. Ancak, çocuklar da "soluk kesici çeşitlilik" yanılmasına Hebbel'in sandığı kadar kapılmış değillerdir; teslim olmuş yetişkinin artık görmediği o çelişkinin, görüngü ile satılabilirlik arasındaki çelişkinin farkındadırlar ve onu kabullenmezler. Oyundur savunmaları. Çocuğun şaşmaz gözü, "eşdeğer biçimin tuhaflığını" hemen görür ve şaşkınlığa kapılır: "kullanım değeri, kendi karşıtının, değer, açığa çıkma biçimine, görüngüsel biçimine dönüşmüştür." [*Kapital*, 1. cilt] Çocuk, amaçsız etkinliği içinde, her şeyi tersyüz eden bir atlatmayla, mübadele değerine karşı kullanım değerinin yanında yer alır. Tam da

oynadığı şeyleri dolayımlanmış yararlılıklarından yoksun bıraktığı için, hem insanları hem de şeyleri eşit ölçüde çarpıtan mübadele ilişkisini değil, insanlara karşı iyicil olanı kurtarmaya yönelir bu oyuncaklarda. Küçük tanklar hiçbir yere gitmiyordur ve üstlerindeki minik namlular da boştur; yine de sadık kalırlar kendi yazgılarına, görev yapmadıkları, o yazgıyı indirgeyen soyutlama sürecine katılmadıkları ve bunun yerine kendilerine yüklenen özgül amaçların alegorisi olarak durdukları için sadık kalırlar. Belki dağılıp saçılmış ama ökseye düşmemiş bir halde, sessizce bekliyorlardır: Toplumun kendi üzerlerindeki toplumsal lekeyi sonunda silip silmeyeceğini, insanlarla şeyler arasındaki yaşamsal sürecin, praksisin, sonunda pratiklikten kurtulup kurtulamayacağını görmek için. Oyunların gerçektışılığı, gerçekliğin de henüz gerçek olmadığıdır. Doğru yaşamın bilinçsiz provalarıdır oyunlar. Çocukların hayvanlarla ilişkisi, Marx'ın bile birer işçi olarak artı-değer üretmeyi çok gördüğü bu yaratıklarda gizlenmiş Ütopya'ya bağlıdır bütünüyle. Hayvanlar, insanların tanıyabildiği herhangi bir amacın dışında durmakla, mübadele edilmesi kesinlikle imkânsız olan adlarını sanki bir dışavurum gibi sunuyorlardır bize. Çocukların onları o kadar sevmesinin, onları seyretmekten o kadar zevk almasının nedeni de budur. Gergedanın biçimi, ben bir gergedanım der. Masallar ve operetler böyle imgeleri tanırlar ve "Orion'un adının Orion olduğunu nereden biliyoruz?" diye soran kadının bu gülünç sorusu da yıldızların katma yükselir.

Minima Moralia ([Kitabın Tamamı](#))